

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ДИСТАНЦІЙНЕ ТА ЗМІШАНЕ
НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ
ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА

Монографія

За науковою редакцією Воротникової І.П.

Київ — 2022

УДК 37.091.12.018.4
Д48

Рекомендовано до друку
Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 9 від 28 жовтня 2021 року)

Рецензенти:

Панченко Любов Феліксівна, професорка кафедри соціології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», професорка кафедри філософії і освіти дорослих ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, докторка педагогічних наук, професорка;

Тихонова Тетяна Валентинівна, завідувачка кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, докторка педагогічних наук, доцентка

Д48 Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога : монографія / за наук. ред. І.П. Воротникової. — Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. — 256 с.

ISBN 978-617-658-027-0

Монографія присвячена розгляду питань щодо неперервного професійного розвитку педагогічних працівників в умовах інноваційних трансформацій післядипломної освіти та цифровізації суспільства. Висвітлено психолого-педагогічні аспекти запровадження дистанційних технологій для професійного розвитку вчителів. Акцентовано увагу на впровадженні освітніх програм підвищення кваліфікації вчителів в умовах дистанційного та змішаного навчання та на результатах наукових розвідок щодо використання різних форм навчання у власній професійній діяльності.

Видання адресоване науковцям, аспірантам, слухачам післядипломної педагогічної освіти, педагогічним працівникам, викладачам та студентам закладів вищої освіти, керівникам та педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти.

УДК 37.091.12.018.4

ISBN 978-617-658-027-0

© Автори публікації, 2022

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	5
------------------------	---

РОЗДІЛ 1

НЕПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	12
--	----

1.1. Синергетичний підхід до конструювання технологій управління професійним розвитком педагогічних працівників в умовах відкритої освіти	12
---	----

1.2. Тенденції використання цифрових технологій для навчання протягом життя	27
---	----

1.3. Науково-методичні засади використання цифрових інструментів в освітньому процесі	39
---	----

1.4. Умови впровадження відкритих освітніх ресурсів для професійного розвитку педагогічних працівників в Україні	46
--	----

1.5. Можливості професійного розвитку педагогічних працівників у формальній, неформальній та інформальній дистанційній освіті	54
---	----

<i>Висновки до 1 розділу</i>	76
------------------------------------	----

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	78
--	----

2.1. Готовність вчителів до дистанційного й змішаного навчання.....	78
---	----

2.2. Мотивація педагогів до онлайн-навчання	92
---	----

<i>Висновки до 2 розділу</i>	108
------------------------------------	-----

РОЗДІЛ 3

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ. 110

3.1. Підготовка вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти до роботи в умовах змішаного навчання.	110
3.2. Екстрено організоване дистанційне навчання педагогів закладів дошкільної освіти: від супротиву до сприйняття	125
3.3. Дистанційне навчання та цифрові інструменти на уроках у початковій школі	139
3.4. Підвищення кваліфікації вчителів математики за дистанційною формою навчання	152
3.5. Досвід проведення конкурсу професійної майстерності «Учитель року» (номінація «Математика») у Запорізькому регіоні в очному та дистанційному (онлайн та офлайн) форматі	167
<i>Висновки до 3 розділу</i>	183

РОЗДІЛ 4

ДИСТАНЦІЙНЕ ТА ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА 185

4.1. Використання динамічних вебсторінок для підвищення якості природничої освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання (практичний аспект)	185
4.2. Проектування уроку біології за сценарієм «перевернутого класу»	198
4.3. Вимоги до навчально-методичного забезпечення дистанційного та змішаного навчання інформатики	206
4.4. Вирішення актуальних проблем навчання програмування	214
4.5. Методичні рекомендації для вчителів щодо створення вправ та завдань для оцінювання навчальних досягнень	224
<i>Висновки до 4 розділу</i>	241

Відомості про авторів 243

Список використаних джерел 246

3.2. Екстрено організоване дистанційне навчання педагогів закладів дошкільної освіти: від супротиву до сприйняття

*Людмила Меленець,
Вікторія Щербина,
Анастасія Кульбедюк*

Система освіти України навесні 2020 року постала перед проблемним полем із ризиками і загрозами, спричиненими поширенням коронавірусної інфекції 2019-пCoV. Саме небезпека життю населення спонукала Кабінет міністрів України, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування вдатися до прийняття радикальних протиепідемічних заходів: зміни рівня ділової активності шляхом соціального дистанціювання й соціальної ізоляції. Відповідно й система освіти України, й освіта дорослих зокрема, в умовах неможливості реалізації освітніх програм, мусила інтенсивно трансформуватися [1; 2; 8].

Безумовно, питання перевлаштування інституційної очної / денної форми навчання в дистанційну потребувало операційного аудиту рівня розвитку цифрових технологій щодо доступності освіти та виховання задля якісного забезпечення здобувачам практики продовження навчання. Таке екстрено організоване навчання здобувачів освіти в березні — квітні 2020 року кристалізувало чимало проблем, що не було передбачено на законодавчому рівні. дослідники цього питання типологізували їх на чотири рівні проблемності: технологічний, змістовно-методичний, міжособистісний, або ціннісно-смысловий, концептуальний [1; 5; 9; 10; 13].

Приклади реалізації освітнього процесу демонструють творчий підхід до прийняття серйозних організаційних заходів на рівні самих навчальних закладів щодо планування освіти та її практичної реалізації в умовах кризи. Науково-методичний, науково-практичний, інформативно-узагальнюваний аналіз ситуації, запропонований науково-педагогічною спільнотою охоплює широке коло питань, проблем і рекомендацій, що ґрунтуються на власному педагогічному досвіді [3; 5; 6].

Український і зарубіжний досвід практики дистанційної освіти наблизив нас до розуміння її сутності, заснованої на використанні

специфічних освітніх, інформаційно-телекомунікаційних технологій та методик навчання, технічних засобів і способів передачі інформації. Швидкому переміщенню освітніх офлайн-майданчиків в Інтернет у березні — квітні 2020 року сприяло забезпечення мобільності перебудови й гнучкості викладання та навчання здобувачів освіти в будь-якому місці та у будь-який час.

Так, на наш погляд, безпрецедентним і вражаючим у березні 2020 року був перехід до дистанційного навчання педагогів, які працюють в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти. Анкетування 2016–2019 рр., що проводилося серед педагогів закладів дошкільної освіти, показало щорічне збільшення числа тих, хто почав працювати з дітьми з особливими освітніми потребами. Тому планом роботи на 2019/2020 н.р. і було передбачено курсове підвищення кваліфікації саме для працівників, які потребували цілеспрямованого очного практико-зорієнтованого навчання за сформованою кафедрою дошкільної та початкової освіти програмою «Інклюзивне навчання, як процес організації цілей і завдань інклюзивної освіти». У супереч цьому командна робота викладачів кафедри сприяла екстрено організованому інформаційному, науково-методичному дистанційному навчанню, яке характеризувалося тим, що слухачі вчасно отримали доступ до комплекту необхідних навчальних матеріалів в електронному вигляді безпосередньо з серверу Інституту післядипломної освіти КУБГ. Проте це здебільшого матеріали теоретичного, а не практичного спрямування, як передбачалося програмою для очного навчання.

Більшість викладачів Інституту вже мала дистанційні модулі, тому була готова до роботи як щодо їхнього оновлення, так і створення нових на основі матеріалів очних модулів. Про стан організації дистанційного навчання до карантину та перші кроки Інституту із початком карантинних обмежень в забезпеченні надання послуг й задоволенні запитів слухачів (вчителів ЗНЗ) маємо публікації наших колег [4].

Проте нами було поставлено за мету — більш досконало здійснити пошукування з проблеми екстрено організованого дистанційного навчання педагогів закладів дошкільної освіти, які працюють в інклюзивних групах з дітьми з особливими освітніми потребами, а саме сприйняття процесу такого навчання. Відповідно до поставленої мети визначено наступні завдання:

— уточнити основні поняття таких явищ, як «дистанційна форма навчання», «дистанційна освіта», «екстрено організоване дистанційне навчання», «комбіноване (змішане) навчання»;

— простежити й розкрити емоційні переживання, поведінкові стратегії й тактики педагогів закладів дошкільної освіти, які працюють в інклюзивних групах, під час проходження підвищення кваліфікації в ІПО КУБГ (навички та психоемоційне ставлення до дистанційного навчання) в період карантинних обмежень березня — квітня 2020 року; визначити ризики й складності, що виникли в обох учасників освітньої взаємодії (слухачів курсів та викладачів кафедри),

— окреслити перспективи розвитку дистанційного навчання педагогів закладів дошкільної освіти в ІПО.

Термін «екстрено організоване дистанційне навчання» відображає ідею курсового дистанційного навчання, що не було заплановано / розроблено для забезпечення дистанційної освіти, а організовано у відповідь на кризові ситуації. Це стосується раптового (і часто квапливого) переходу від традиційного навчання до дистанційної освіти та (або) навчання у віртуальній аудиторії. Науковці закликають розрізняти онлайн-навчання та дистанційне навчання, опираючись на той факт, що курси онлайн-навчання плануються та спеціально розробляються, тоді як дистанційне навчання переважно полягає у використанні технологій виконання завдань, призначених для традиційного викладання [2, 6; 14; 15].

Дистанційна форма навчання — форма організації навчального процесу в закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень [10]. Тут варто зазначити, що для закладів дошкільної освіти дистанційної форми навчання Положенням про дистанційне навчання (2013) не передбачено.

Термін «дистанційна освіта» дослідники використовують для позначення освіти, що забезпечується без регулярного особистого контакту з педагогом в аудиторії, тобто дистанційно. Дистанційна освіта, яка відбувається у формі кореспондентського навчання, включає в себе навчання за допомогою друкованих матеріалів, які видаються здобувачам, радіо- або телевізійних програм та інтернету [2, 6].

«Комбіноване (змішане) навчання» розглядається науковцями, як поєднання кількох методів: особисте викладання та навчання, використання освітніх технологій, взаємодія учнів та онлайн-навчання. У такому випадку використання освітніх технологій та онлайн-навчання є однією із стратегій викладання, покликаних надати підтримку здобувачам освіти в досягненні їхніх цілей навчання [2; 3; 5; 10; 15].

Відповідно до стандартів ІПО КУБГ для педагогів закладів дошкільної освіти створюються два типи дистанційних курсів (доставка навчального матеріалу й розміщення виконаних завдань та змішане навчання). Дистанційні курси у березні — квітні 2020 року для педагогів закладів дошкільної освіти, які працюють в інклюзивних групах, були призначені для доставки навчального матеріалу та розміщення виконаних завдань. Стандарт такого дистанційного курсу засобами ІКТ призначений для проведення освітнього процесу, що включає заплановану викладачами діяльність по засвоєнню структурованої навчальної інформації та забезпечує спілкування / співробітництво / консультування та практичну роботу слухача. Педагогам були запропоновані перекладені з очного в дистанційний формат наступні змістові модулі: «Діти з особливими потребами: нозографія та педагогічні дії дорослого», «Інклюзивні цінності та “інклюзивне обличчя” закладу дошкільної освіти», «Дошкільна освіта для всіх: нормативно-правова безпека (підтримка) інклюзії», «Специфіка організації комунікативної діяльності дітей в інклюзивних групах», «Ігротерапія та корекційна робота з дітьми з особливими освітніми потребами».

З метою простеження й розкриття емоційних переживань, поведінкових стратегій і тактик слухачів під час проходження курсового підвищення кваліфікації в ІПО КУБГ (навички та психоемоційне ставлення до дистанційного навчання) в період карантинних обмежень березня — квітня 2020 року й визначення ризиків і складнощів, що виникли в обох учасників освітньої взаємодії (слухачів курсів та викладачів кафедр), зокрема в змістовно-методичній площині, нами було проведено опитування, в якому взяло участь 17 респондентів — педагогів закладів дошкільної освіти, які першими опинилися в умовах екстрено організованого дистанційного навчання.